

ΦΑΝΕΙΤΩΝ

ΣΥΝΟΔΟΝΕΙΝΑΙΜΟΥΣ[

] ΤΡΟΝΜΕΤΕΧΟΝΤ[

Κατά τὸ ΝΔ. τμήμα τοῦ ἀπαλλαγέντος ἐκ τῶν κτισμάτων χώρου ἀπηλευθερώθη εἶδος χαμηλοῦ θυράματος, συγκροτηθέντος κατὰ τοὺς μεσαιωνικούς, ὡς φαίνεται, χρόνους, ἄγνωστον διὰ τοίους λόγους, δι' ἀρχαίου ὕλικου. Αἱ πλατεῖαι παραστάδες, βαστάζουσαι ἐπίμηκες ἐπιστύλιον, φέρουν θυρίδια (Πί ν. 31β).

III. ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΔΙΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΣ ΚΑΙ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ ΑΡΧΑΙΑΣ ΑΓΟΡΑΣ

Α'. Ὁργάνωσις γραφείων :

Βάσει ἐγκριθέντων σχεδίων ἐγένετο ἡ διαρρυθμισίς καὶ τακτοποίησις τῶν νέων γραφείων τῆς Ἐφορείας εἰς τὸν ἰσόγειον ὄροφον τῆς Στοᾶς Ἀττάλου, χρησιμοπονηθέντος πρὸς τοῦτο μέρους τοῦ ἀποθηκευτικοῦ χώρου τοῦ προοριζομένου διὰ τὴν μελλοντικὴν ἐπέκτασιν τοῦ Μουσείου τῆς Ἀγορᾶς. Τὰς ἐργασίας ὑπεβοήθησεν ἡ Ἀμερικανικὴ Σχολὴ Κλασσικῶν Σπουδῶν, ἥτις καὶ κατέβαλε μέρος τῆς δαπάνης, μάλιστα τῆς διαφώτου ὀροφῆς, εἰδικῶς πρὸς τοῦτο παραγγεληθείσης εἰς ΗΠΑ. Διὰ δύο ἐσωτερικῶν διαχωριστικῶν τοίχων διεμορφώθησαν δύο γραφεῖα, ἓν διὰ τὸν Ἐφορον καὶ ἓν διὰ τοὺς Ἐπιμελητάς, μετὰ τοῦ προθαλάμου των, τοῦ λοιποῦ τμήματος παραμειναντος ὡς μουσειακῆς ἀποθήκης. Τὸ ἐσωτερικὸν ἀκολουθῶς ἐξωραίσθη κατὰ τρόπον ὥστε νὰ παραμένουν ὁρατὰ πάντα τὰ ἀρχαῖα τμήματα καὶ βάρη τῶν καταστημάτων τῆς Στοᾶς.

Β'. Διαμόρφωσις χώρου Ἀρχαίας Ἀγορᾶς :

Τὸ μέγα παράπηγμα, τὸ χρησιμοποιοῦμενον ὡς ἀποθήκη προχείρου ὕλικου τῆς ἀνασκαπτούσης Ἀμερικανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς, καὶ καταλαμβάνον οὐσιαστικὸν χῶρον πρὸ τῆς Στοᾶς Ἀττάλου κατὰ μῆκος τῆς σήραγγος τοῦ Ἡλεκτρικοῦ σιδηροδρόμου, διελύθη καὶ εἰς ἀντικατάστασιν ὠκοδομήθη μικροτέρα ἀποθήκη εἰς τὸ ὀπισθεν μέρος τῆς Στοᾶς καὶ κατὰ τὸ ΒΑ. ταύτης ἄκρον πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν ὑπαρχουσῶν ἀναγκῶν ἀποθηκεύσεως. Ὁ χῶρος τοῦ κατεδαφισθέντος παραπήγματος ἰσοπεδώθη καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἀπετέθησαν τμήματα κορμῶν κίωνων καὶ ἄλλα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη τῶν οἰκοδομημάτων τῆς Ἀγορᾶς, ἐνῶ τὸ ὑπόλοιπον τμήμα τοῦ χώρου ἐφυτεύθη. Ὁ χῶρος τῆς ΒΑ. γωνίας, ὀπισθεν τῆς Στοᾶς,

διεμορφώθη εἰς δύο ἐπίπεδα, ἐξασφαλισθείσης τῆς καθόδου πρὸς τὴν ἀποθήκην διὰ κλίμακος καὶ συμπληρωθείσης τῆς περιφράξεως.

Ἡ διαμόρφωσις τῆς νέας προσβάσεως εἰς τὸν ἀρχαιολογικὸν χῶρον κατὰ τὴν πλευρὰν τοῦ Ἀγίου Φιλίππου συνεπληρώθη, ὀλοκληρωθέντων τῶν ἀντρευματικῶν τοίχων καὶ δημιουργηθείσης ζώνης πρασίνου κατὰ τὰ πλαίσια. Μικρὸν Belvedere, παρὰ τὸ ἐκδοτήριον, ἀποτελεῖ ἤδη τόπον ἀναπαύσεως καὶ ἀναψυχῆς τῶν ἐπισκεπτῶν μεθ' ἑαυτῶν πρὸς τὸν χῶρον. Μικρὸς οἰκίσκος τοῦ κηπουροῦ ἀπεκρύβη ὑπὸ τὸν ἀντρευματικὸν τοίχον τῆς κεκλιμένης προσβάσεως.

Τὸ πρόγραμμα ἐνοποιήσεως τοῦ ὅλου χώρου καὶ συνδέσεώς του μετὰ τὸν χῶρον Ἀκροπόλεως συνεχίσθη συμπληρούμενον: α) διὰ καθαιρέσεως τοῦ ἐπιμήκουσ ἀνδροτοίχου τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ τῆς παλαιᾶς οἰκίας τοῦ φύλακος· β) διὰ μεταθέσεως τῆς περιφράξεως τῆς ὁδοῦ, ἥτις διασχίζει τὸν χῶρον ἀπὸ Δ. πρὸς Α., πρὸς τὴν περιοχὴν τοῦ Ἀρείου Πάγου, καθ' ὃ σημεῖον διέρχεται ἢ πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν ἐκ Δ. ἀνερχομένη ὁδός· γ) διὰ συνεχίσεως τῆς ὁδοῦ ἀνόδου πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν, ἀκολουθουμένης τῆς διαδρομῆς τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ τῶν Παναθηναίων. Τὴν ἐργασίαν ταύτην ὑπεβοήθησεν ἡ Ἀμερικανικὴ Σχολὴ ἐπιβλέποντος τοῦ ἀρχιτέκτονος Ἰωάννου Τραυλοῦ· δ) διὰ τῆς περιφράξεως τοῦ τμήματος πρὸς τὸν ἀρχαῖον οἰκισμὸν δυτικῶς τοῦ Ἀρείου Πάγου (οἰκισμὸν Doerfeld)· ε) διὰ τῆς τοποθετήσεως κιγκλιδωτῶν θυρῶν τόσον πρὸς τὸν τελευταῖον οἰκισμὸν ὅσον καὶ κατὰ τὰ δύο τέρματα τῆς διασχίζουσης τὸν χῶρον ἀπὸ Α. πρὸς Δ. ἀτραποῦ. Διὰ τῶν ἐργασιῶν τούτων διηκολύνθη ἡ ἄμεσος ἐπικοινωνία τῶν δύο χώρων Ἀγορᾶς καὶ Ἀκροπόλεως καὶ κατέστη δυνατὸς ὁ ἀπόλυτος ἔλεγχος τοῦ ἅνω χώρου πρὸς τὸν Ἀρειον Πάγον. Νέον ἐκδοτήριον εἰσιτηρίων, τοποθετηθὲν κατὰ τὴν περιοχὴν τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων, ἐπιτρέπει τοῦ λοιποῦ τὴν ἐκεῖθεν εἴσοδον τῶν ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως κατερχομένων ἐπισκεπτῶν εἰς τὸν χῶρον τῆς Ἀρχαίας Ἀγορᾶς. Δέον νὰ σημειωθῇ ἐνταῦθα τὸ λυπηρὸν γεγονός τῆς διὰ κλοπῆς ἀφαιρέσεως ἐκ τῆς Στοᾶς Ἀττάλου ἐνδιαφερούσης εἰκονιστικῆς κεφαλῆς, πιθανῶς Ἐλευσινίου ἱερέως.

IV. ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΝΕΑΣ ΑΠΟΘΗΚΗΣ ΕΥΡΗΜΑΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Τὰ πλεῖστα τῶν ἀρχαίων εὐρημάτων τῶν ἐρχομένων εἰς φῶς κατὰ τὰς οἰκοδομικάς, ἀποχευτικάς κλπ. ἐργασίας τῆς πόλεως Ἀθηνῶν συνε-

στοιβάζοντο μέχρι τινός εις ἓν δωμάτιον οικίσκου κατὰ τὴν περιοχὴν τῆς Βιβλιοθήκης Ἀδριανού. Ἴνα καταστῆ δυνατὴ ἡ ἐξασφάλισις καὶ κατὰτάξις τούτων ἄκοδομήθη εὐρύχωρος ἀποθήκη παρέχουσα ἱκανὸν χώρον διὰ τὴν ταξινόμησιν, τὴν ἐργαστηριακὴν ἐπὶ τῶν εὐρημάτων ἐργασίαν καὶ τὴν ἐν γένει μελέτην τούτων. Πρὸς τοῦτο ἐφωδιάσθη ἡ ἀποθήκη διὰ συστήματος ρυμῶν συναρμοσσομένων τρητῶν ἐλασμάτων τύπου *Dexion*, ὡς καὶ διὰ τραπεζίων τοῦ αὐτοῦ συστήματος. Συνεκεντρώθη δὲ εἰς τὴν ἀποθήκην ὀλόκληρον τὸ ὕλικόν (κεραμεικὴ, εἰδῶλια, γλυπτὰ καὶ ἀρχιτεκτονικὰ μέλη), τὸ ὅποιον ἀπέκειτο εἰς διαφόρους ἀποθήκας τῆς Α' καὶ Γ' Περιφέρειας. Πλείστα ὅσα ἀντικείμενα καὶ μάλιστα κεραμεικὴ ἐταξινομήθησαν ἐντὸς εἰδικῶν κιβωτίων, μεταξὺ δὲ τούτων τὰ σημαντικὰ εὐρήματα τῶν ἀνασκαφῶν τῆς ὁδοῦ Πειραιῶς (1961) καὶ τῆς ὁδοῦ Αἰόλου (1962). Πλείστα ὅσα ἀγγεῖα ἀποκατεστάθησαν συγκολληθέντα καὶ συμπληρωθέντα. Ἐπίσης ἀποκατεστάθησαν τὰ εὐρήματα τῶν ἐρευνῶν εἰς τὰ οἰκόπεδα τῶν ὁδῶν Συγγροῦ-Βούρβαχη (1958), Εὐδαίμονος (1958), Μητροπόλεως-Βουλῆς (1959), Ἀρίωνος-Καραϊσκάκη (1962), Εὐάδνης (1960), Ἀγίου Ἀνδρέου Πετραλώνων (1962-1963), προπαρασκευάσθη δὲ ἡ ἐργασία διὰ πλείστας ὅσας ἄλλας ομάδας. Παραλλήλως ἐγένετο ἀρχὴ συγκροτήσεως φωτογραφικοῦ ἀρχείου καὶ ἤρχισεν ἡ καταγραφὴ τῶν ὁμάδων ἀντικειμένων. Εἰς τὰς ἐργασίας ταύτας εἰργάσθησαν αἱ ἐπιστημονικοὶ βοηθοὶ Φανὴ Καλούδη καὶ Καλλιόπη Κρυστάλλη, ὡς συγκολλητῆς δὲ, περὶ τὸ τέλος τοῦ ἔτους, ὁ Ἀργύριος Μαρίνης.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΠΛΑΤΩΝ

*

DIE AUSGRABUNGEN IM KERAMEIKOS 1963

1. Heilige Strasse

Die Ausgrabungen am neu gewonnenen Abschnitt der Hl. Strasse (vgl. *Deltion* 18 (1963): *Chron.* 27ff.) wurden im August 1963 abgeschlossen mit der Untersuchung des Innenraumes der auf der Südseite der Strasse freigelegten Grabterrassen des 4. Jhs. v. Chr. (T a f. 32-33; Plan 1). T a f. 32 zeigt die neue Ansicht der die Hl. Strasse säumenden Anlagen. Im Anschluss an den schon 1932 aufgedeckten Grabbezirk der Antidosis (im Bilde links mit Inschriftstele; vgl. AA. 1932, 190) sind fünf Terrassen unterschiedlicher Technik und Aus-

dehnung erkennbar. Als einziges Grabdenkmal aus klassischer Zeit steht der Körper einer Reliefekythos wieder auf der zugehörigen runden Basis. Von einem Anthemienpfeiler wie dem des Agathon im Herakleoten-Bezirk an der sog. Gräberstrasse ist (im Bilde gleich rechts der Lekythos) nur die marmorne Basis mit Einlassung auf ihrem Fundament erhalten. Ein gewaltiges Einzelfundament von 3,50 x 1,50 m. Grösse (T a f. 32 Mitte) muss ein aussergewöhnlich grosses Grabdenkmal getragen haben. Nahe dem westlichen Ende der Grabung wurden über den zugehörigen Gräbern sieben hellenistische Grabsäulen teilweise noch aufrechtstehend gefunden (T a f. 32r.; 35 rechts).

Klassische Grabbauten

Alle fünf Grabfassaden (I-V) und auch der Grabbezirk der Antidosis erheben sich auf ungefähr gleicher Strassenhöhe, das heisst, sie entstammen einer enger begrenzten Bauperiode. Diese Bauperiode wurde bereits im *Deltion* 17 (1961/62): *Chron.* 19f. nach dem allgemeinen Befund im Strassenraum auf das dritte Viertel des 4. Jhs. v. Chr. festgelegt; a.a.O. ist die Plünderung älterer Anlagen, die durch die aufgedeckten neuen Grabbauten ersetzt wurden, mit den lykurgisch-demosthenischen Mauerbaumassnahmen von 338 v. Chr. in Zusammenhang gebracht worden. Diese für die Geschichte der spätklassischen Nekropole vor dem Hl. Tor grundlegenden Beobachtungen wurden durch den stratigraphischen Befund im Inneren der Grabbauten auf der Südseite der Hl. Strasse bestätigt. Eine nach der Plünderung der älteren Gräber eingebrachte starke Lage blauen und grünen Mergelschotters, die sich weit hinter den Grabterrassen und bis in den Strassenraum hinein ausbreitet, lässt darauf schliessen, dass das verwahrloste Gelände vor und während der Wiedererrichtung der Terrassen einheitlich planiert worden ist. Die Ausbreitung dieses scherbenlosen Schotters, der von K. Kübler auch weiter südlich beobachtet worden ist, lässt sich zeitlich auf das dritte Jahrhundertviertel eingrenzen. Die vom Schotter bedeckten Bestattungen sind nach Ausweis der Grabbeigaben kaum jünger als die Mitte des 4. Jhs., und die auf dem Schotter liegenden oder in ihn einschneidenden Begräbnisse reichen andererseits nicht bis zur Mitte des Jhs. hinauf und scheinen überdies auf eine grundsätzliche